

Approaches' Analysis of Rural Heritage Preservation and Improvement Plans in Iran in Comparison with other Experiences

Amir Hossein Pourjohari*

Assistant Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Engineering, Islamic Azad University, Shahr-e-Qods branch, Tehran, Iran

Article Info

Original Article

Received: 2021/11/09;

Accepted: 2022/05/22;

Published Online 2022/09/21

 [10.30699/athar.43.2.328](https://doi.org/10.30699/athar.43.2.328)

Use your device to scan
and read the article online

Corresponding Author

Amir Hossein Pourjohari

Assistant Professor,
Department of Urban
Planning, Faculty of
Engineering, Islamic Azad
University, Shahr-e-Qods
branch, Tehran, Iran

Email:

a.pourjohari@qodsiau.ac.ir

ABSTRACT

From the constitutional period until now in Iran, rural heritage preservation and improvement plans as one of the rural documents have been faced with permanent or temporary challenges. Many of these challenges due to the existence of inappropriate procedures and inefficient managerial background have been obsolete. The Approaches are used in these plans have always relied on incomprehensive procedures such a way that have usually had physical and protective attitude. In addition, intellectual paradigms and codified literature in these plans have not been cleared. Comparative studies have had potential role to find keywords of success in foreign experiences to have improvement effectiveness in Iran. Therefore, Scrutinization of challenges in Rural Heritage Presentation plans in Iran is our main obtain of this project. Methods in this study include Comparative research, Case Study, Action research, Content Analysis which all are based on analysis methods. In addition, due to verify our comparative study, sixty-three cases in all around the world have been studied. Studies shows that rural heritage preservation and improvement plans which are defined in Iran, in comparison with other cases needs to reform these plans in some ways such as executive mechanism and monitoring approaches. In addition, changes in management pattern, flexibility in service description, approaches, and also promotion in association with planning system, must be considered. In conclusion, Having the strategic attitude to rural areas is inevitable. Therefore, it is better to consider rural areas as a basis approach. In addition, these values must be navigator, comprehensive and participatory intuition.

Keywords: Village, Renovation, Restoration, Valuable sites, Rural improvement

Copyright © 2022. This open-access journal is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

How to Cite This Article:

Pourjohari, A. H. Approaches' Analysis of Rural Heritage Preservation and Improvement Plans in Iran in Comparison with other Experiences. *Athar*, 43(2), 328-348.

تحلیل رویکردی طرح حفاظت و بهسازی میراث با ارزش روستایی ایران در قیاس با تجارب جهانی

امیر حسین پور جوهری*

استادیار گروه شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۸ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۶/۳۰</p> <p>نویسنده مسئول: امیر حسین پور جوهری استادیار گروه شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران پست الکترونیک: a.pourjohari@godsiau.ac.ir</p>	<p>ارزیابی اسناد برنامه‌ریزی روستایی از جمله طرح‌های بهسازی و مرمت روستایی در ایران از بدو آغاز خود در دوره مشروطه تاکنون ناظر به وجود چالش‌ها و خلأهای دائمی یا مقطعی بوده است. بسیاری از چالش‌های مذکور معلول وجود رویه‌ها و بسترهای مدیریتی ناکارآمد، منقطع و بعضاً منسوخ هستند. ضمن آنکه با وجود تغییرات رویکردی، نظام برنامه‌ریزی روستایی به‌خصوص طرح‌های بهسازی بافت‌های باارزش، همواره بر رویه‌های تک‌بعدی و فرایندهای یکسونگر متکی بوده و نگرشی کالبدی و رویکردی صرفاً میراثی داشته‌اند؛ بنابراین این گروه از طرح‌ها فاقد ادبیات نظری مدون و در چارچوب جریان‌های فکری مشخص بوده‌اند. بر این اساس مطالعات تطبیقی می‌تواند با تأکید بر استخراج کلیدواژه‌های موفقیت تجارب خارجی، بهبود و افزایش اثربخشی رویه‌ای و محتوایی طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی را سبب شود؛ از این‌رو هدف از انجام این پژوهش تدقیق چالش‌های رویکردی طرح‌های حفاظت بافت‌های با ارزش روستایی ایران است. مضاف بر آنکه در این پژوهش از روش‌های کیفی مشتمل بر تحقق تطبیقی، موردپژوهی، اقدام‌پژوهی و تحلیل محتوا بهره برده شده و ۶۳ نمونه از ایران و جهان مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعات حاکی از آن بوده است که این گروه از طرح‌ها در ایران، در قیاس تطبیقی با تجارب خارجی، به لحاظ محتوا و رویه نیازمند اصلاح در سازوکار اجرایی و نظارت، تحقق انعطاف‌پذیری در شرح خدمات، تغییر نظام مدیریتی، تغییرات رویکردی و ارتقا و تثبیت در جایگاه اسنادی هستند. همچنین رویکرد مواجهه با میراث روستایی باید مبتنی بر نگاهی راهبردی به‌صورت هدایت‌گر، جامع و مشارکتی باشد.</p> <p>کلیدواژه‌ها: روستا، مرمت، احیاء بافت ارزشمند، طرح بهسازی روستایی</p>

حق کپی رایت انتشار: این نشریه ی دارای دسترسی باز، تحت قوانین گواهی‌نامه بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International License منتشر می‌شود که اجازه اشتراک (تکثیر و بازآرایی محتوا به هر شکل) و انطباق (باز ترکیب، تغییر شکل و بازسازی بر اساس محتوا) را می‌دهد.

پور جوهری، امیر حسین. تحلیل رویکردی طرح حفاظت و بهسازی میراث با ارزش روستایی ایران در قیاس با تجارب جهانی. فصلنامه علمی اثر، ۴۳ (۲)، ۳۲۸-۳۴۸.

۱- مقدمه

براساس آموزه‌های «توسعه پایدار» توجه به پهنه‌ها و مراکز روستایی و لحاظ انواع جوانب اجتماعی، اقتصادی و طبیعی آن در کنار سایر سطوح سکونتگاهی و جمعیتی از جمله شهر تأکید شده است. روستا به‌عنوان متقدم‌ترین پهنه زیست و سکونت انسانی چه از منظر تاریخی، چه از بعد اقتصادی- اجتماعی و چه از حیث فضایی واجد اهمیت و جایگاه ویژه‌ای در نظام سلسله‌مراتب سکونتگاهی است (Stenberg et al., 2009). بررسی تجارب موفق جهانی نشان می‌دهد امروزه حفظ ارزش‌های میراثی و توسعه روستا و به عبارتی دقیق‌تر، حفاظت توسعه‌محور یا توسعه حفاظت‌محور روستاهای بارز نشانه‌ها دو هدف مغایر همدیگر شناخته نمی‌شود، بلکه هریک ابزار و راهکاری برای دستیابی به نتایج دیگری شناخته می‌شود. مطالعه نظام‌مند و مستندسازی تجربیات موفق داخلی و خارجی در این زمینه، می‌تواند به ارائه چارچوب مداخلات در بافت‌های روستایی با نگاه بر الگوهای مثبت در اختیار در سطح ملی و جهانی و نیز با تقید بر راهکارهای بومی نمودن راهبردهای موفق متناسب با نیاز هر منطقه منجر شود. این امر ضمن پیشگیری از دوقطبی شدن روستاها و شکل‌گیری بافت‌های جدید نامتجانس در کنار بافت‌های کهن و اصیل، با هدف افزایش کیفیت سکونت و سطح زندگی در بافت بارز راهگشا خواهد بود. ضمن آنکه همواره چالش‌هایی در زمینه پیشبرد و ارتقا سطح تحقق‌پذیری طرح‌های بهسازی بافت‌های بارز روستایی به‌عنوان رکنی برای حفاظت ارزش‌های میراثی در کشور وجود داشته که ضرورت تحقق پژوهش پیش‌رو را توجیه‌پذیر می‌کند که عبارت‌اند از:

- ۱- ضعف چارچوب و مدل مفهومی از منظر نظری و در عین حال منعطف از حیث اجرایی با توجه به ماهیت متغیر و بومی روستاها در مقایسه با یکدیگر
- ۲- ضرورت آسیب‌شناسی، پایش و ارزیابی طرح‌های بهسازی بافت ارزشمند روستایی
- ۳- سابقه نسبتاً اندک این دست از طرح‌ها در داخل کشور (بالغ بر ۵۰ سال) در مقایسه با تجربیات مشابه

جهانی (بیش از ۲۰۰ سال) و لزوم بررسی مصادیق جهانی به دلیل پیشینه مطالعاتی، اجرایی و مدیریتی ضرورت جلوگیری، تعدیل و کمینه‌سازی آزمون و خطای موجود در روند اصلاح این طرح‌ها در داخل از طریق کاربست و بومی‌سازی روند پیشرفت و اصلاح آنها در کشورهای جهان

۴- لزوم مستندسازی جامع و یکپارچه طرح‌های بهسازی و حفاظت بافت ارزشمند روستایی از منظر نظری، انواع رویکردهای مواجهه، راهکارهای پیشنهادی، موانع و محدودیت‌ها، بستر اجرایی- مدیریتی طرح و ...

مطالعات جهانی نشان می‌دهد، احیا و بهسازی بافت بارز از طریق مداخله‌نکردن در سیما و منظر بافت و حفظ فضاهای بارز گردشگری و اعیان‌سازی و هویت دادن به ارزش‌ها و میراث محلی، زمینه‌ساز توسعه کالبدی فضایی سکونتگاه روستایی شده است. درواقع این مطالعات با تأکید بر رویکرد حفاظت و احیای یکپارچه که هم دربردارنده اصلت و ارزش نسبی مکان و هم جنبه‌های اقتصادی آن است، حفاظت را در وجه توسعه‌ای آن مؤثر می‌دانند (Altrock, 2006). در این میان فراهم کردن مناسبات و تأمین تسهیلات برای زندگی، متناسب با شرایط حال حاضر روستا، زمینه ماندگاری ساکنان در بافت‌های روستایی و جلوگیری از مهاجرت روستاییان را فراهم می‌سازد. علاوه بر اینکه کاربرد بوم‌گرایی در طرح‌های حفاظت روستایی، زمینه گردشگری پذیر روستایی را نیز فراهم می‌کند (Xie, 2001)؛ بنابراین این پژوهش با استناد به نمونه پژوهی برای پاسخ به این پرسش است که تفاوت‌ها در رویه و محتوای طرح‌های حفاظت میراث روستایی کشور، با آنچه در کشورهای توسعه‌یافته یا درحال توسعه تعریف می‌شود، کدام‌اند؟ بر این اساس با بهره‌گیری از شیوه‌های کیفی مشتمل بر تحقیق تطبیقی، مورد و اقدام پژوهی، تحلیل محتوا، تدقیق چالش‌های رویکردهای

ریش سفیدی، بنه و... ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی روستاست. طبیعی است تمامی روستاها برخوردار از این ویژگی‌ها نیستند و تنها برخی از آنها از این خصوصیات برخوردارند (Council of Europe, 2012).

• تبیین مفهوم مرمت، احیا و حفاظت

مرمت^۱: مرمت اقدامی است چندمنظوره که مفاهیمی چون معماری، طراحی، شهرسازی، تاریخ و باستان‌شناسی را در دل خود جای داده است. توجه به احساس نیاز برای نگهداری از اصالت و فرهنگ هر جامعه‌ای که در دل خود هنر، فرهنگ و تمدن را جای داده، مرمت را به وجود آورده است. اقدامات مرمتی تنها شامل کالبد بنا نیست. مرمت شامل بهبود فضای شهر (روستا) و تأثیر در خود جامعه نیز می‌شود که در تصور ذهنی انسان بسیار مؤثر است. علاوه بر اینکه مرمت باید بتواند جنبه‌های فرهنگی قابل‌توجه مکان را از نو آشکار کند (Konstantinou & al, 2021) به‌طور کلی مرمت را می‌توان به سه طریق عمده انجام داد: ۱. **بهسازی** که شامل سلسله اقداماتی به‌منظور بهبود کالبد که در نتیجه فرسایش فعالیت تحقق یافته است، اطلاق می‌شود. ۲. **نوسازی**: زمانی انجام می‌شود که فضا، مجموعه یا بنا از کارکردی مناسب و معاصر برخوردار بوده، ولی فرسودگی نسبی کالبدی- فضایی سبب کاهش بازدهی و کارایی آن شده باشد. ۳. **بازسازی**: به معنای از نو ساختن است. بازسازی زمانی صورت می‌گیرد که در بنا، مجموعه یا بافت، فرسودگی به‌صورت کامل ایجاد شده باشد (Habibi & Maghsodi, 2002). نوع مرمت ملاک عمل در طرح‌های توسعه بافت‌های باارزش روستایی «بهسازی» است. درخصوص بافت‌های باارزش روستایی «بهسازی» تلاشی است برای بهبود کیفیت زیست‌بوم روستاییان با بهینه‌سازی ساختار فرهنگی- کالبدی جوامع روستایی برای ساماندهی فرایند توزیع عادلانه خدمات زیربنایی و تسهیلات رفاهی در سطح محلی» (JamKasra, 2010).

احیا^۲: این واژه به معنای یگانگی‌بخشیدن به همه بخش‌های از بین‌رفته اثر یا سازمان فضایی است؛ به‌گونه‌ای که بتوان کلیت خدشه‌دار شده را از نو ایجاد کرد. این امر امروزه در

طرح‌های حفاظت بافت‌های ارزشمند روستایی ایران، صورت پذیرفته است.

۱-۱- تبیین الگوی مفهومی

پیش از پرداختن به مفهوم بافت باارزش روستایی باید گذری بر مفهوم لغوی و معنایی «ارزش» صورت گیرد. دهخدا در تعریف ارزش، آن را از مصدر ارزشمندی و هم‌معنای قیمت می‌داند و معادل شایستگی و قابلیت معرفی می‌کند (Dehkhoda, 2002). ارزش‌ها مبنای ارزیابی انسان از پدیده‌های پیرامون هستند و سبب تنظیم و شکل‌گیری رفتارها نسبت به آنها می‌شوند. مهم‌ترین منشأ شکل‌گیری ارزش‌ها سه عامل هنجار، نیاز و کمیابی است (Sartipi Pour & Sabri, 2002). در حوزه میراث فرهنگی، موضوع ارزش نه فقط به‌عنوان یک «شاخص» تعیین‌کننده برای ارزیابی قابلیت، بلکه «معیاری» اولویت‌دهنده برای ارزشیابی توان، صلاحیت آثار و تصمیم‌گیری‌های شایسته است (Feilden & Jokilehto, 1998).

• مفهوم ارزشمندی در بافت روستایی

ملاک ارزشمندی و میراثی بودن بافت‌های روستایی فقط به ارزش‌های کالبدی محدود نمی‌شود، بلکه هر عاملی را که موجب تداوم فرهنگ خاص بافت شود ارزش می‌نامیم. ضمن آنکه ملاک‌های ارزشی در پنج حوزه کالبدی، تاریخی، فرهنگی، زیست‌محیطی و اقتصادی قابل طبقه‌بندی هستند (Azad & Mirhashemi, 2016). سازگاری با اقلیم، تکنیک‌های ویژه ساخت، استفاده از مصالح بومی به‌طور خاص و معماری همگن در دامنه ارزش‌های کالبدی قرار می‌گیرد. همچنین قدمت بافت کالبدی، وجود بناهای تاریخی و وقوع اتفاقات مهم تاریخی در حیطه ارزش‌های تاریخی هستند. عناصر، مکان‌ها با مناظر ویژه طبیعی در دسته ارزش‌های زیست‌محیطی بوده و تولید صنایع دستی خاص در روستا، پرورش گونه‌های خاص گیاه، دام یا آبی، نوع خاص بهره‌گیری از عناصر طبیعی و دارابودن قابلیت گردشگری در دسته ارزش‌های اقتصادی قرار دارند. در این میان آداب و رسوم ویژه، روش‌های خاص زیست و تولید، وجود مدیریت‌های مردمی یا سازمان‌های عرفی مانند

جنبش نخست: شامل نگهداری از ساختمان‌های تاریخی و یا یادمان‌های گذشته است. اگرچه این گرایش در بسیاری از کشورها از قرن نوزدهم آغاز شد، به‌طور کامل و مداوم پس از سال ۱۹۴۵ به اجرا درآمد (Carmona, 2021).

جنبش دوم: درک این مسئله که اهمیت محیط و زمینه بناهای تاریخی نیز به‌اندازه خود ساختمان دارای اهمیت است، موج دوم را دهه ۶۰ و ۷۰ ایجاد کرد. سیاست‌گذاری‌ها در این گرایش بر مبنای نواحی و بخش‌های از بافت استوارند. بافت‌های متشکل از ساختمان‌های تاریخی، منظر مصنوع و طبیعی، فضای بین ساختمان‌های تاریخی در چنین سیاست‌هایی مدنظر قرار می‌گیرند (Plani & Tutanagi, 2013). در بیشتر کشورها این تغییر سیاست از نگهداری تک ساختمان به حفاظت مناطق و نواحی با ارزش تاریخی با توجه کامل مدیریت تحولات و بازنده‌سازی بافت همراه بود (Pinto, 1987).

جنبش سوم: تاحدودی با دو نوع اول متفاوت است و توجه بسیاری به ایجاد سیاست‌های بازنده‌سازی و فعال کردن فضاهای عمومی و محلی معطوف می‌دارد. سیاست‌گذاری‌های اولیه در زمینه نگهداری بافت‌های قدیمی، بر تاریخی و قدیمی بودن و حفظ خصوصیت «متعلق به گذشته بودن» تأکید داشته؛ درحالی‌که حفاظت و بازنده‌سازی بیشتر از گذشته به آینده توجه دارد (Wee, 2002).

۲-۱- طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در

نظام برنامه‌ریزی کشور

طرح‌های بهسازی بافت با ارزش روستایی از جمله اسناد برنامه‌ای بوده که در برنامه سوم توسعه در دستور کار بنیاد مسکن انقلاب اسلامی قرار گرفته است که در نظام برنامه‌ریزی روستایی در ایران، طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی پایین‌دست‌ترین اسناد توسعه روستایی به شمار می‌رود. سند فرادستی آن را طرح هادی روستا و فراتر از آن در مقیاسی فرامحلی، طرح ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی تشکیل می‌دهد.

اقداماتی ویژه برای بناها، مجموعه‌ها یا بافت‌های با ارزش سکونتگاهی مطرح می‌شود؛ به سخن دیگر، احیا یا بازگشت به بنا، مجموعه یا بافت کهن، سبب بازگرداندن حالت وجودی، ذاتی و اصلی اثر می‌شود. این واژه خصوصاً برای بافت‌های تاریخی کهن و با ارزش به کار گرفته می‌شود. این عمل بر مبنای احترام به کیفیت قدیمی بنا و بر مستندات اصیل آن استوار است؛ بنابراین در این اقدام بر ذکر تاریخ و مشخصات هر نوع مداخله‌ای، پس از زمان ساخت اصلی اثر، تأکید می‌شود (Habibi & Maghsodi, 2002).

حفاظت^۳: حفاظت مجموعه‌ای از اقداماتی را شامل می‌شود که در جهت جلوگیری از فرسودگی بنا یا بافت صورت می‌پذیرد و درنهایت به حفظ و نگهداری بافت یا بنا و به‌نوعی تداوم آن می‌انجامد. فیلدن دربارهٔ حفاظت چنین نوشته است: «حفاظت اقدامی برای جلوگیری از زوال و شامل تمامی اقدامات آینده است که تداوم حیات میراث فرهنگی و طبیعی ما را دنبال می‌کند، با این هدف که پیغام‌های انسانی و هنری عرضه شده توسط این بناها به کسانی که از آنها استفاده و یا با اعجاب به آن می‌نگرند، بیان و ارائه نمایند» (Feilden & Jokilehto, 1998). حفاظت یک فعالیت فرهنگی، هنری و فنی بر مبنای مطالعات علمی و انسان‌شناسانه و نیز پژوهش روشمند است. حفاظت همچنین باید بستر فرهنگی را محترم شمارد (Icomos, 1993).

۱-۱- روندنگاری سیر تاریخی رویکردهای

مواجهه با بافت میراثی

به‌طور کلی نظریه‌های مربوط به مرمت و احیای بافت‌های سکونتگاهی در نیمه دوم قرن نوزدهم به وجود آمده و نظریه‌پردازی در این مورد تاکنون نیز تداوم داشته است (Herriges et al., 2005). در این میان انگلستان و فرانسه دو کشور پیش‌تاز در این حوزه بوده‌اند که تجارب این دو کشور بعدها چه در مرمت شهری و چه روستایی، سرمشق بسیاری از کشورهای جهان و به‌ویژه اروپایی در گزینش راهبردهای احیای بافت قدیم شد (Habibi & al, 2010). به‌طور کلی سیر تاریخی این رویکرد مبتنی بر سه موج اصلی قابل تعریف است:

۲- پیشینه پژوهش

سیر تحول نظری میراث روستایی عمدتاً از اسناد بین‌المللی حفاظت نشئت گرفته و تکامل یافته است. اولین اشارات در این خصوص، از دهه ۷۰ میلادی قرن بیستم (در منشور میراث معماری اروپا) آغاز شده است. به‌طور کلی اسناد بین‌المللی حوزه حفاظت از جمله منشور آتن، ونیز، میراث معماری اروپا، حفاظت از شهرهای تاریخی، سند نارا و همچنین منشور جهانگردی فرهنگی هستند که به تکامل مفهوم بهسازی بافت با ارزش

روستایی منجر گردیده است. این تکامل را می‌توان به ایجاد تنوع در چگونگی مواجهه با بافت روستایی تعبیر نمود؛ به‌گونه‌ای که در مفهوم میراث روستایی، تمرکز صرف بر اهمیت بناهای کشاورزی به سمت شمولیت عناصر ملموس (ارزش‌های کالبدی) و ناملموس (ارزش‌های فرهنگی) ارتقا یافته و به سمت توسعه پایدار سوق یافته است (ICOMOS, 2014). جدول ۱ به این اسناد اشاره دارد.

جدول ۱. رویکردهای اتخاذی اسناد بین‌المللی در حوزه بهسازی بافت با ارزش روستایی (Author, 2022)

مرجع	رویکرد اتخاذی
• منشور آتن (۱۹۳۱) Le Corbusier (1931)	تأکید بر ارزش‌های معماری و زیبایی‌شناختی ابنیه، توجه به شواهد هنری و نه صرفاً تاریخی
• منشور ونیز (۱۹۶۴) Comos (1964)	نماد یک تمدن خاص، نماد یک حادثه تاریخی
• منشور میراث معماری اروپا (۱۹۷۵) Council of Europe (1975)	توجه به ارزش‌های معنوی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی علاوه بر ارزش‌های کالبدی برای نخستین بار (تنوع فرهنگی، اصالت و هویت‌مندی)
• منشور حفاظت از شهرهای تاریخی (۱۹۸۷) Icomos (1987)	تأکید بر لزوم سنجش ارزش میراثی با همکاری‌های چندرشته‌ای (توجه به اقلیم‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی - اقتصادی)
• سند نارا (۱۹۹۴) Icomos (1994)	تأکید بر شاخصه‌های زیبایی‌شناختی، تاریخی، علمی، اجتماعی - فرهنگی
• منشور جهانگردی - فرهنگی (۱۹۹۹) Icomos (1999)	توجه به ارزش‌های کالبدی در کنار سنت‌ها و روابط آیینی،
• بیانیه فلورانس (۲۰۱۴) Icomos (2014)	لزوم تأمین توسعه پایدار در حفاظت روستایی و توجه به مناظر فرهنگی و فهم ارزش‌های چندجانبه آن

پیشینه پژوهی داخلی در موضوع میراث روستایی و همچنین بهسازی بافت‌های ارزشمند روستایی به شرح موارد زیر ارائه می‌شود:

۱ - محمد جام کسری در مطالعه‌ای با عنوان «بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی؛ فرایندی از ذهنیت تا عینیت» در سال ۱۳۹۷ به بررسی ۳۵ روستای مدنظر در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه کشور پرداخته است. این پژوهش به‌تبع اهمیت ویژگی‌های خاص معماری، تاریخی و فرهنگی در روستاها که از آن می‌توان به‌عنوان

یک میراث ارزشمند یاد کرد، به‌دنبال تعریف انجام اقدام مناسب برای بهسازی و فقط ذخایر کالبدی و ثروت‌های فرهنگی موجود در این روستاها بوده است. مضاف بر آنکه رویکرد خود را جانب‌دارانه و مبتنی بر روش‌های تحلیلی - اسنادی بیان می‌کند (JamKasra, 2010).

۲ - عنابستانی و خاتمی در پژوهشی با عنوان «بررسی آثار اجرای طرح‌های بهسازی بافت‌های با ارزش توسعه سکونتگاه‌های روستایی» در سال ۱۳۹۵، به بررسی چند روستا در استان خراسان جنوبی پرداخته و با اتکا بر

۳- توصیف و بررسی

۳-۱- روش انجام مطالعات

پژوهش حاضر، از مجموعه‌ای از «روش‌های کیفی» به شرح زیر بهره برده است:

روش تحقیق تطبیقی^۴: روش‌های تطبیقی کیفی عمدتاً در جست‌وجوی توصیف تفصیلی و تشریح عمیق فرایندها و پدیده‌ها در قالب تعداد مشخصی از موردها هستند (Smelser, 2003). بر این مبنای، نظر به آنکه هدف اصلی این طرح، مقایسه تطبیقی تجربیات داخلی و جهانی در حوزه طرح‌های حفاظت و بهسازی بافت‌های باارزش روستایی است، روش تحقیق تطبیقی نیز از جمله روش‌های اصلی مورد استفاده در این پژوهش قلمداد می‌شود. در این روش با مقایسه و تطبیق موارد پژوهشی منتخب از حیث نظری (محتوایی) و اجرایی (رویه‌ای)، نقاط و وجوه اشتراک و افتراق طرح‌ها بازشناسی و آسیب‌شناسی می‌شود (Stenberg et al., 2009).

روش موردپژوهی^۵: اصلی‌ترین روش تحقیق به کار گرفته شده در این طرح «روش تحقیق موردی» یا «موردپژوهی» است. بدین ترتیب کل فرایند مطالعه به‌طور ویژه بر چندین نمونه مطالعاتی معتبر از طرح‌های بهسازی بافت میراث روستایی تمرکز یافته و ویژگی‌ها، شرایط و مشخصه‌های حاکم بر هر یک را استخراج کرده است.

روش اقدام‌پژوهی^۶: از این روش به‌عنوان مکمل روش مورد پژوهی یاد می‌شود. در روش اقدام پژوهی یافته‌های پژوهشی توسط خود پژوهشگر در تجارب آتی مورد استفاده است، هدف اصلی آن نیز تمرکز بر مسائل عملی روز پدیده‌ها است. شناخت و انتقال تجربیات پیشین از اهداف اصلی چنین روش تحقیقی محسوب می‌شود (Barati et al., 2012).

روش تحلیل محتوا^۷: علاوه بر دو روش پیشین از روش «تحلیل محتوا» نیز در جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات اسنادی و شفاهی استفاده خواهد شد (Harwood & Garry, 2003).

مطالعات تحلیلی به این مهم دست یافته است که بهسازی بافت با ارزش روستایی به تغییرات اجتماعی، کالبدی، زیست‌محیطی و اقتصادی مثبتی منجر شده است، اما وجود شرایط طبیعی نامساعد مانند بحران‌های طبیعی و استقرار نامناسب روستا، کیفیت طرح‌ها را به‌ویژه از بعد اقتصادی و زیست‌محیطی تقلیل داده است. این طرح موفقیت بهسازی بافت باارزش روستایی را مبتنی بر مقوله‌هایی چون مرمت بافت، خدمات‌رسان، گردشگری، امنیت و توسعه اجتماع محلی عنوان می‌کند (Anabestani & Khatemi, 2016).

۳- متوسلی و همکاران در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان «انتخاب روستاهای هدف طرح بهسازی بافت باارزش در استان یزد براساس شاخص‌های کالبدی- فضایی و اولویت‌دهنده» با انجام مطالعات شناختی در وجوه کالبدی، محیطی، اجتماعی و سیاسی روستاها، اجرای طرح‌های بهسازی بافت‌های واجد ارزش را مورد تأکید قرار می‌دهند (Motevaseli et al., 2014).

۴- حاجی‌زاده و همکاران در سال ۱۳۹۳ در پژوهشی با عنوان «تأثیر طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در توسعه پایدار گردشگری روستایی» با جانب‌داری از طرح‌های بهسازی بافت با ارزش روستایی، این گروه از طرح‌ها را عاملی در راستای دستیابی به اهدافی چون حفاظت و احیا و ارزش‌های فرهنگی تعریف می‌نماید (Hajizadeh et al., 2014).

حناچی و همکاران در سال ۱۳۹۰ در کتابی با عنوان «حفاظت و توسعه بافت‌های با ارزش روستایی» به موضوع چگونگی تبیین رویکردهای برنامه‌ریزی و طراحی در بافت‌های با ارزش روستایی می‌پردازند. در این مطالعه، علاوه بر پیشینه‌نگاری برنامه‌ریزی در جهان و ایران (در حوزه چگونگی مداخله در بافت‌های با ارزش روستایی)، نارسایی‌های سیاست‌های اتخاذشده در این راستا به‌خصوص راهبردهای اجرایی در ایران بررسی و تبیین شده است (Hanachi et al., 2011).

۱-۱-۳- جامعه آماری

جامعه آماری مطالعه در قالب دو گروه کلی قابل بازشناسی

است. ضمن آنکه روند انجام مطالعات به شرح شکل زیر (شکل ۱) صورت پذیرفته است:

شکل ۱. روند انجام مورد پژوهی تجربیات

طبقه بندی جامعه آماری در مقیاس داخلی و خارجی

• گروه اول در مقیاس داخلی

به روستاهای ایرانی واجد طرح بهسازی بافت بارزش روستایی اختصاص داشته که در دستور کار قرار گرفته و اجرایی شده‌اند. روستاهای مذکور از مناظر مختلف کالبدی، فضایی، طبیعی، فرهنگی و... واجد اهمیت و ارزش میراثی هستند. جامعه آماری نمونه‌های داخلی، ۳۳ طرح بهسازی بافت بارزش روستایی بوده که ۱۰ طرح از برنامه عمران سوم، ۱۸ طرح از برنامه توسعه چهارم و ۵ طرح نیز از برنامه توسعه پنجم است. طرح‌های مذکور به دلیل دارا بودن اسناد مطالعاتی و اجرایی کافی انتخاب شده‌اند. بر این اساس، حجم جامعه آماری تجربیات داخلی برابر با ۲۳ واحد است.

• گروه اول در مقیاس جهانی

این گروه شامل روستاهای کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته بوده که مشمول طرح‌های بهسازی، توسعه، حفاظت و مرمت قرار گرفته‌اند و درون خود دارای بافت‌های میراثی و ارزشمند تاریخی، فرهنگی و طبیعی هستند. به منظور گزینش نمونه‌های جهانی، مطالعات و پیمایش‌های نظری گسترده‌ای در پایگاه‌های داده‌ای مختلف صورت گرفته است که با اتکا بر جست‌وجوی کلیدواژه‌های مرتبط تحقق یافته است. با توجه به فرایند فوق، مطالعات صورت گرفته به شناسایی و جمع‌آوری ۹۸

در این فرایند، مستندسازی و ارزیابی تجربیات ذیل هر کشور در سطوح زیر صورت پذیرفته است:

الف) فرایند طرح: در این بخش «روند مطالعاتی طرح مدنظر» مورد بازشناسی قرار گرفته و فرایند پیشبرد هر طرح از منظر رویه‌ای مستندسازی می‌شود.

ب) مستندسازی رویکرد اصلی طرح بر بازشناسی رویکرد اصلی اتخاذ شده در طرح و پارادایم نظری آن اشاره دارد.

ج) مستندسازی اهداف طرح: چشم‌انداز و اهداف کلان ترسیم شده برای طرح مستندسازی می‌شود.

د) مستندسازی محدوده اقدام: معرفی روستا و عرصه میراثی مورد مطالعه به نحوی که جوانب و ابعاد میراثی محدوده تشریح می‌شود.

ه) مستندسازی راهبردها، سیاست‌ها و راهکارهای طرح: برنامه‌های راهبردی و سیاست‌گذاری‌های کلانی که در طرح تدوین شده‌اند، بازشناسی و مستندسازی می‌شوند.

و) مستندسازی طرح مایه، الگوهای طراحی و ضوابط طرح: ضوابط تفصیلی و جزئیات طراحی طرح‌ها در صورت وجود مستندسازی می‌شوند.

ز) مستندسازی نظام مدیریتی - نظارتی و اجرایی طرح: نظام مدیریتی، نظارتی و اجرایی طرح پس از اتمام فاز مطالعاتی ارزیابی صورت پذیرفته است.

از ۱۳۱ عضو جامعه آماری تشکیل می‌دهد. جداول ۲، ۳ و ۴ به شرح نمونه می‌پردازد. همچنین شکل‌های ۲ و ۳ به ارائه تصاویری از برنامه‌های توسعه‌ای در دو روستا (به‌عنوان نمونه) از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه می‌پردازد.

طرح توسعه روستایی، حفاظت روستایی، مرمت و احیا و ... در انواع کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه منجر شد. بر این اساس، حجم کل جامعه آماری تجارب جهانی بالغ بر ۹۸ واحد است. حجم کلی نمونه مورد مطالعه در این تحقیق را ۴۰ عضو

جدول ۲. مشخصات ۱۰ طرح بهسازی روستایی منتخب داخلی برحسب استان، شهرستان، برنامه توسعه و کد اقلیمی

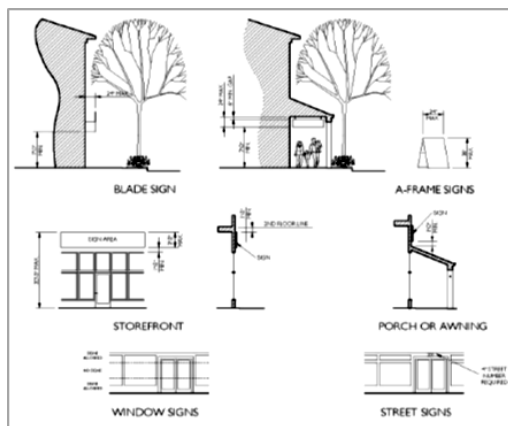
ردیف	استان	شهرستان	روستا	برنامه سوم توسعه	برنامه چهارم توسعه	پیشرفت فیزیکی تهیه	پیشرفت فیزیکی اجرای	کد اقلیمی
۱	آذربایجان شرقی	مرند	زنوزق	*		۱۰۰	۸۶	۱
۲	همدان	همدان	ورکانه	*		۱۰۰	۱۰۰	۲
۳	کرمانشاه	پاوه	شمشیر	*		۱۰۰	۱۰۰	۲
۴	خراسان رضوی	مشهد	ریاب	*		۱۰۰	۱۰۰	۲
۵	اصفهان	نطنز	یارند	*		۱۰۰	۱۰۰	۲
۶	مازندران	رامسر	جواهرده	*		۱۰۰	۱۰۰	۳
۷	گلستان	آزادشهر	فارسیان	*		۱۰۰	۱۰۰	۴
۸	خراسان جنوبی	اسدیه	فورگ	*		۱۰۰	۱۰۰	۵
۹	یزد	اردکان	فهرج	*		۱۰۰	۱۰۰	۵
۱۰	هرمزگان	قشم	لافت	*		۱۰۰	۱۰۰	۸

جدول ۳. نمونه‌های جهانی منتخب نهایی در کشورهای توسعه یافته

نوع	کشور	روستا	عنوان طرح	نوع طرح	مقیاس طرح
توسعه یافته	انگلستان	تالبوت	برنامه مدیریت حفاظت محیطی	س. ۱ (سازمانی اجرایی)	محلی
		هافتن آندهیل	برنامه توسعه و بهسازی روستایی	س. ۱	ناحیه‌ای
		چشایر وست	طرح بازآفرینی و مرمت روستایی	س. ۱	محلی
		کیدبروک	برنامه تجدید حیات روستایی	س. ۱	محلی
	فرانسه	لومیا	طرح توسعه میراث روستایی	س. م (سازمانی- مطالعاتی)	محلی
		ووانت	تجدید حیات و باززنده‌سازی روستایی	س. م	محلی
		سن آنتونینو	طرح ارتقای میراث روستایی	س. م	محلی
	کانادا	کوئیدی ویدی	طرح توسعه و حفاظت روستایی	س. ۱	محلی
		بالینور	طرح توسعه و حفاظت میراث روستایی	س. ۱	محلی
	ایرلند	پورت بالینترو	طرح توسعه و حفاظت میراث روستایی	س. ۱	محلی
آبی		طرح توسعه و حفاظت میراث روستایی	س. ۱	محلی	

نوع	کشور	روستا	عنوان طرح	نوع طرح	مقیاس طرح
آمریکا		سلاوت و اترشید	طرح حفاظت روستایی	س.ا	ناحیه‌ای
		آپتوس	طرح توسعه و بازآفرینی روستایی	س.ا	محلی
		کیمبرتون	برنامه اقدام حفاظت میراث روستایی	س.س (سازمانی - سیاستگذاری)	محلی
پرتغال		براکپورت	برنامه حفاظت میراث روستایی	س.م	محلی
		پیودانو	طرح بازآفرینی و احیای روستایی	د.م (دانشگاهی - مطالعاتی)	محلی
اتریش		مول ولی	طرح حفاظت از میراث روستایی مولی ولی	س.م	محلی
		هاسلاچ	طرح توسعه و ساماندهی روستایی میراثی	س.م	محلی
سوئد		کلاوسجو	طرح توسعه روستای تاریخی - کوهستانی	س.م	محلی
کره جنوبی		هاهوا	برنامه احیا و ثبت میراثی	س.م	محلی

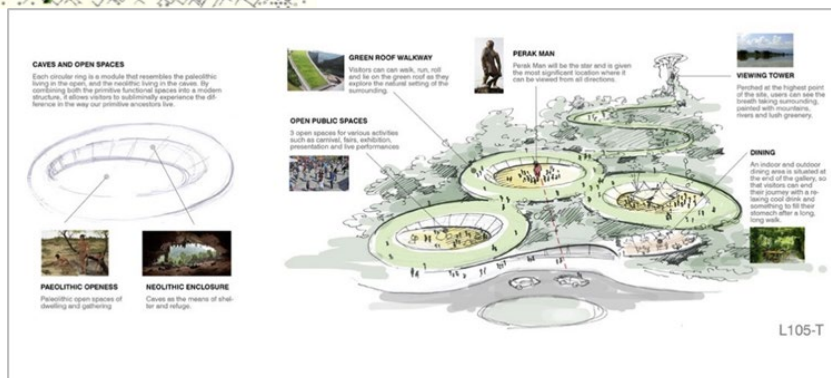
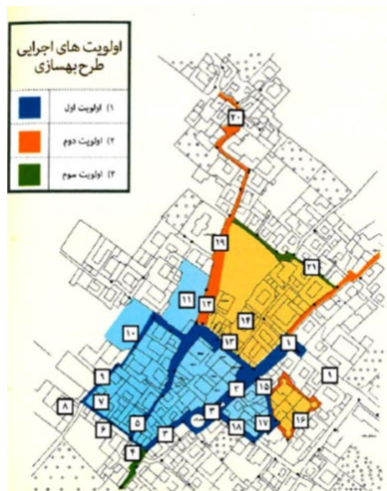

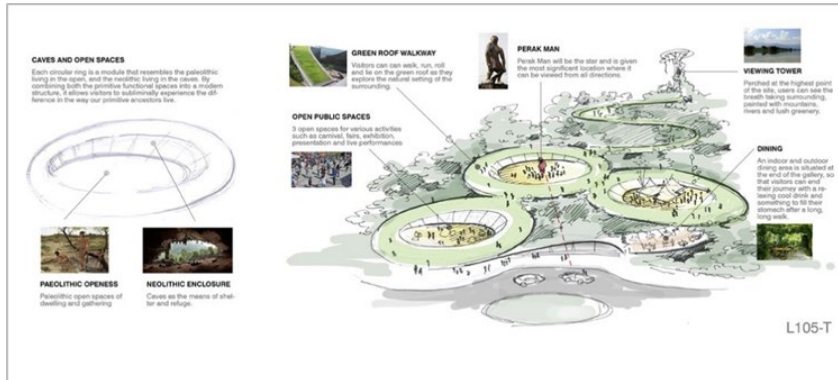
شکل ۲. اقدامات ساماندهی در روستای آپتوس (آمریکا) در قالب برنامه اقدام حفاظت میراث روستایی (سمت راست: تعیین محدوده تاریخی، سمت چپ: تعریف ضوابط طرح حفاظت از روستا) (Planning department of Santa Cruz Council, 2010)

جدول ۴. نمونه‌های جهانی منتخب نهایی در کشورهای در حال توسعه

نوع	کشور	روستا	عنوان طرح	نوع طرح	مقیاس طرح
در حال توسعه	یونان	کاردامیل	برنامه توسعه و احیا بافت روستایی	س.ا	محلی
	مجارستان	هولوکو	طرح بهسازی و احیای روستایی	س.ا	محلی
	چین	چنگ کان	برنامه توسعه گردشگری میراث تاریخی	س.ا	محلی
		یویان	طرح ساماندهی بافت روستای میراثی	س.ا	محلی
	هونگ کام	برنامه حفاظت از روستای تاریخی	د.م	محلی	
	هاویار بازار	طرح توسعه و حفاظت محدوده روستایی	س.ا	محلی	
	هند	موات	بازآفرینی و احیای روستایی	س.م	محلی
		مالوتی	بازآفرینی و احیای روستایی	س.م	محلی

نوع	کشور	روستا	عنوان طرح	نوع طرح	مقیاس طرح
	اردن	اوتامان	برنامه بازندهسازی میراث فرهنگی محدوده روستایی ام قیس	س. ا	ناحیه‌ای
	لبنان	ایلس ساقی	برنامه حفاظت میراث جنگلی روستایی	س. م	محلی
		جبل موسی	حفاظت از محدوده روستایی	س. م	ناحیه‌ای
	مالزی	لنگ گانگ	طرح برنامه‌ریزی و مدیریت روستای تاریخی	د. م	محلی
	نیپال	تریپهوان	طرح ساماندهی و توسعه روستای قدیمی	س. ا	محلی
		سیروبری	طرح توسعه گردشگری و بهسازی روستای	س. ا	محلی
	عربستان	الیزید	برنامه توسعه روستایی	د. م	محلی
	اندونزی	برائو	برنامه توسعه و حفاظت سبز روستایی	س. م	محلی
	آفریقای جنوبی	بهاراست	طرح بازآفرینی و بهسازی فرهنگی روستایی	س. ا	محلی
	هنگ کنگ	کتل دیپات	طرح روستای هنری	س. ا	محلی
	ترکیه	کاملیزیک	برنامه حفاظت از میراث فرهنگی - تاریخی روستا	س. ا	ناحیه‌ای
		بادملر	مدل برنامه‌ریزی میراثی برای روستا	د. م	محلی

شکل ۲. اولویت‌های اجرایی طرح بهسازی روستای ریاب (Bonyad Maskan (Bme), 2007)

دستگاه مذکور، متشکل از مجموعه معیارهای استخراج شده از ادبیات نظری، در دو بعد محتوایی و رویه‌ای است. معیارهای محتوایی ناظر به آن دست از معیارهایی است که محتوای رویکرد و نظرگاه اصلی طرح بهسازی را مورد ارزیابی قرار داده و معیارهای رویه‌ای نیز بر شیوه و نحوه پیشبرد طرح در هر دو فاز مطالعاتی و اجرایی تمرکز دارد (جدول ۵).

۳-۱-۲- معیارهای ارزیابی و قیاس تطبیقی

نمونه‌های موردی

تدوین دستگاه سنجش اولیه برای ارزیابی و مقایسه تطبیقی طرح‌های بهسازی با ارزش روستایی در ایران و جهان، به‌عنوان خروجی اصلی مطالعات صورت گرفته قلمداد می‌شود.

جدول ۵. مجموعه معیارهای «محتوایی» مقایسه طرح‌های بهسازی با ارزش روستایی

نمایانگر	معیار	کیفیت و هنجار	سنجه
ریخت و منظر	زمینه‌گرایی	• هم‌سازی کالبدی- بصری بافت با زمینه	- تأثیرپذیری الگوی توسعه از بستر طبیعی - استفاده از الگوهای معماری بومی و سازه‌های بومی - استفاده از مصالح بوم‌آورد - استفاده از جزییات و تناسبات بصری بومی در جداره‌ها
	بوم‌گرایی	• سازگاری کالبدی- بصری بافت با اقلیم و بوم	- فرم‌های ارگانیک و غیرهندسی - شبکه ارتباطی ارگانیک - وجود الگوهای سازه‌ای و ساخت متناسب با اقلیم - جهت‌گیری بافت متناسب با نور، رطوبت، باد و سایر شاخص‌های اقلیمی
	ترکیب با طبیعت	• هم‌زیستی با طبیعت	- میزان حضور عناصر طبیعی همچون جنگل، رودخانه، کوه و... در روستا - نحوه ترکیب این‌ها و بافت با پوشش گیاهی - نحوه ارتباط روستا با فضای طبیعی
	چشم‌انداز طبیعی به‌صورت غالب	• چشم‌نوازی طبیعی	- تعریف یا تقویت کریدورهای بصری عناصر و پهنه‌های طبیعی درونی یا پیرامونی
فضایی	مداخلات تدریجی و میان‌افزا	• رشد و اصلاح تدریجی	- میزان تخریب کالبدی در بافت روستا - همگونی بافت جدید، میانی و قدیمی روستا - نحوه احداث شبکه سواره در بافت روستا
	تداخل و ترکیب ساختارهای مصنوع و طبیعی	• هم‌زیستی فضایی- ساختاری با بستر طبیعی	- وجود گستره‌های خطی یا پهنه‌ای شکل‌دهنده به ساختار روستا یا بافت

نمایانگر	معیار	کیفیت و هنجار	سنجه
	پیوند سلسله فضاهای عمومی، کارکردی و طبیعی با یکدیگر	• هم‌پیوندی ساختاری	- میزان اتصال و ارتباط مراکز، کانون‌ها و گره‌های فضایی - عملکردی به یکدیگر - نحوه پیوند فضایی بافت قدیمی، میانی و جدید روستا
	کلیت رشدیابنده	• یکپارچگی و تداوم فضایی	- میزان ارتباط فضایی منسجم میان سلسله تقسیمات فضایی روستا و بافت
	تقسیم و پراکنش عناصر فضایی در سطوح و مقیاس مختلف	• سلسله‌مراتب فضایی- مکانی	- وجود مراکز روستایی، مراکز عمومی و مراکز محلات - وجود سلسله‌مراتب معابر - وجود هر سه گونه فضاهای خرد مقیاس زیر محلی، محلی و فرامحلی در مقیاس روستا - پیش‌بینی و بازتعریف تقسیمات فضایی
	ادراک فضایی	• قلمروگرایی • تعیین فضایی	- تعبیه سلسله فضاهای عمومی تا خصوصی - وجود هشتی، عقب‌نشینی، جلوخان، حریم فضایی و... - نبود گستره‌های فضایی گسترده و بی‌حد و مرز - وجود عناصر تصویر ذهنی و ساز و نشانه‌های طبیعی، مصنوع و کارکردی
	تناسب با الگوهای رویدادی و آیینی	• مقیاس انسانی • رویدادپذیری و همه‌شمولی	- وجود مقیاس و تناسب کالبدی- فضایی متناسب با درک ابعاد انسانی - وجود فضاهای آیینی، دینی، معیشتی و...
	تناسب سازمان فضایی با الگوهای معیشتی	• ساختار پاسخ‌ده	- پراکنش مطلوب فضایی گستره‌های معیشتی مورد نیاز (اراضی کشاورزی، بارانداز، انبار و...) - انطباق سازمان فضایی با نیاز به دسترسی سواره و زیرساخت‌های معاصر
	وجود طیف متنوعی از کاربری‌های مورد نیاز در مقیاس روستایی	• اختلاط عملکردی • وجود کارکردهای خرد مقیاس	- گوناگونی فعالیت‌های خدماتی، تجاری، رفاهی و... - وجود خرد فعالیت‌های رسته‌های تجاری، خدماتی، بهداشتی، آموزشی و...
	وجود کاربری‌های عمومی و تخصصی متناسب با اقتصاد پایه روستا	• سازگاری عملکردی • تناسب معیشتی • معاصر سازی و کارآمدی	- سازگاری میان کاربری‌ها با یکدیگر و با مقیاس روستایی - وجود پهنه‌های درشت‌دانه کشاورزی، زراعی، باغات، دامداری و... - وجود فضاهای کارکردی پشتیبان همچون انبار، بارانداز و... - وجود فعالیت‌ها و کارکردهای به‌روز متناسب با مقیاس روستایی
	غلبه نظام دسترسی پیاده بر سواره	• خودکفایی • پیاده‌مداری	- وجود خدمات تأمین‌کننده نیازهای روزانه، هفتگی و ماهانه - نسبت شبکه معابر پیاده در مقایسه با سواره
اجتماعی	توانمندسازی اجتماعی	• خودیاری اجتماعی	- وجود مراکز و نهادهای محلی و مدنی همچون خانه سلامت، انجمن‌های زیست‌محیطی، اجتماعی، خیران و...
منظر ذهنی	القائنده هویت مکانی و جمعی	• هویت‌مندی	- میزان مشارکت در آیین‌های جمعی - استفاده از نمادها و شمایل بومی و قومیتی

نمایانگر	معیار	کیفیت و هنجار	سنجه
زمان	وجود عوامل کالبدی- طبیعی تصویر ذهنی ساز	• خوانایی	- تثبیت و ترویج مستندات شفاهی یا نوشتاری از تاریخ و سرگذشت روستا
	همسویی لایه‌های تاریخی مختلف شکل گرفته در روستا بازتولید گذشته در توسعه جدید	• تداوم تاریخی	- وجود عناصر کالبدی- فضایی دوران مختلف در کنار یکدیگر - ترکیب همگون بخش قدیمی، میانی و جدید روستا
	سیر تغییرات چرخه‌ای گذشته، حال و آینده در امتداد یکدیگر	• پیوستگی زمانی	- وجود حیات روستایی سرزنده در تمامی فصول سال
	تناسب روستا با شرایط حال	• خوانایی زمانی	- وجود نمادهای کالبدی- فعالیتی دوران معاصر در روستا - وجود پوشش گیاهی خزان‌پذیر - فرم کلی روستا منطبق بر بستر استقرار - نحوه توسعه روستا
اقلیم و زمینه	توسعه مبتنی بر ظرفیت‌های محیطی موجود زمینه‌گرایی بوم‌گرایی	• پایداری توسعه	- نحوه ساخت و سازها، استفاده از مصالح بومی (خودبسندگی) - پیش‌بینی تکنیک‌ها و زیرساخت‌های غیرفعال طبیعی مانند آب‌انبار، بادگیر، قنات و...
	اعمال شرایط اقلیمی و محیطی در شکل‌گیری روستا پیش‌بینی تدابیر در مواجهه با بلاای طبیعی (بالاخص در مکان‌بای اولیه)	• هم‌سازی با اقلیم • خودایمنی	- جهت‌گیری ابنیه، شبکه معابر، الگوهای معماری، الگوهای ساخت، نوع مصالح - مقاوم‌سازی، ایمن‌سازی مسیر شبکه معابر، ابنیه و محیط طبیعی از طریق تکنیک‌هایی همچون تراس‌بندی، زه‌کشی، کاشت درخت و گیاه و...

۲-۳- یافته‌های تحقیق

۲-۳-۱- مبانی محتوایی قیاس تطبیقی طرح‌های حفاظت از میراث روستایی تجارب جهانی و ایران

بررسی‌های تطبیقی نشان می‌دهد برخلاف نمونه‌های ایرانی، طرح‌های حفاظت از میراث روستایی در سطح کشورهای توسعه‌یافته از یک رویکرد نظری و محتوایی یکسان و ثابت تبعیت نکرده و فراخور شرایط و بستر طرح مبتنی بر رویکرد متناظر صورت پذیرفته است. در مقایسه کلی میان کشورها، در کشورهای ایرلند، انگلستان و فرانسه رویکردهای مشارکتی و اتکا بر جوامع محلی روستایی در اولویت اول قرار داشته و موضوعاتی همچون توانمندسازی گروه‌های مختلف روستایی، هم‌افزایی طیف‌های مختلف اجتماعی، واگذاری برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی‌های در سطوح خرد به روستاییان از محورها و سیاست‌های اصلی طرح‌های بهسازی

روستایی در این کشورها قلمداد می‌شود. در کشورهایی مانند آمریکا، کانادا و اتریش طرح‌های بهسازی روستایی، ضمن توجه به حفاظت پایدار میراث روستایی، حوزه‌ها عمدتاً بر ابعاد کارکردی، توانمندی و خوداتکایی خدماتی و پشتیبانی از اقتصاد روستایی جوامع روستایی تمرکز یافته‌اند. در کشورهایی مانند سوئد، اتریش و کره جنوبی برنامه‌های فرهنگی در اولویت قرار گرفته و امر بهسازی و حفاظت از میراث تاریخی مادی و معنوی روستایی با هدف توسعه و ترویج فرهنگ و سنت‌های بومی و آیینی روستاها در دستور کار قرار می‌گیرند، اما در ایران طرح‌های بهسازی بافت باارزش روستایی بیش از هر چیز مبتنی بر ساماندهی، مرمت و بهسازی در مقیاس خرد کالبدی بوده و با وجود تجارب موفق در این حوزه، در غالب طرح‌های بررسی شده، رویکردهای اتخاذی عمدتاً به سیاست‌های موسوم به روان‌بخشی، زیباسازی و در برخی موارد توسعه و نوسازی زیرساخت‌های اولیه روستایی محدود است. نکته مهم دیگر،

از طرح‌های مذکور از منظر اسنادی، پیوست‌های مطالعاتی مانند امکان‌سنجی، ظرفیت‌سنجی، مطالعات تحقق‌پذیری و توجیه‌پذیری از جامعیت بالا برخوردار بوده‌اند. دلیل این امر را می‌توان وجود چارچوب‌ها و ساختارهای از پیش تدوین شده‌ای دانست که مراجع بین‌المللی ذی‌دخل در این امر مانند یونسکو، اتحادیه اروپا و کمیسیون‌های ذیل آنها در بخش روستایی و میراث فرهنگی تدوین کرده است. این در حالی است که در تجارب داخلی، بیشتر قریب به یقین طرح‌های بهسازی بافت باارزش روستایی در ذیل طیف تجارب با وجه غالب پیمایشی و مابقی نیز در ذیل طیف تجارب با وجه غالب مؤلفه‌های عملکردی قابل‌بازشناسی هستند. این امر گویای آن است که وجوه شاخص این طرح‌ها در نیمه اول روند مطالعات در بخش شناخت، سنجش وضعیت و مستندسازی‌های میدانی خلاصه شده و اساساً واجد دستاورد مثبت و فراوان چندانی در حوزه‌های اجرایی و مدیریتی نبوده‌اند. با این حال وجود استناد مدون در تجارب داخلی نیز مدیون وجود ساختار متشکل برنامه‌ای و شرح خدمات تفصیلی این طرح‌ها بوده است که منجر شده حداقل اسناد طرح، فارغ از میزان تحقق‌پذیر بودن یا نبودن آنها، از نظر شکلی واجد جامعیت نسبی شوند. از منظر دیگر بررسی تجارب کشورهای درحال توسعه از منظر رویه‌ای ناظر بر آن است که طیف‌های متمایز در بعد برنامه‌ای در تجارب کشورهای درحال توسعه عموماً به کشورهایی همچون چین، ترکیه و یونان برمی‌گردد که از منظر نظام برنامه‌ریزی سکونتگاهی در مقیاس روستایی و نیز نظام مدیریتی در حوزه میراث فرهنگی از سابقه و جایگاه بالایی برخوردارند. طیف‌های متمایز در بعد پیمایشی همانند تجارب ایران، یکی از وجوه اصلی تجارب بهسازی در کشورهای درحال توسعه شناسایی شده‌اند. دلیل این امر نبود پایگاه‌های داده‌ای به‌روز و نبود طرح‌های پژوهشی و پیمایشی مجزا در حوزه میراث فرهنگی و تاریخی در این دست از کشورهاست.

به‌طور کلی مقایسه تطبیقی نشان از آن دارد که تجارب داخلی در حوزه‌های مدیریتی و اجرا در میان کشورهای درحال توسعه نیز در پایین‌ترین جایگاه قرار می‌گیرد. جلب

تمرکز روزافزون کشورها بر ارتقای جایگاه گردشگری روستا و توسعه زیرساخت‌های موردنیاز برای آن است. امری که در طرح‌های بهسازی کشور به طریق محسوس و کارآمد ملاحظه نمی‌شود.

همچنین مقایسه عمومی تجارب کشورهای درحال توسعه با تجارب داخلی ناظر بر آن است که در کشورهای درحال توسعه نیز از حیث محتوایی، رویکرد غالبی وجود نداشته و قلمروهای فرهنگی، جغرافیایی و سیاسی مختلف، رویکردهای مختلفی را در راستای تحقق امر حفاظت از میراث روستایی موجب شده‌اند. در کشورهای بزرگ آسیای میانه و شرقی همچون چین و هند غالباً رویکردهای مبتنی بر مؤلفه‌های اجتماعی اولویت بوده است؛ زیرا فقر زیرساختی همواره در جوامع روستایی این دو کشور که بخش قابل‌توجهی از جمعیت آنها را تشکیل می‌دهند، در اولویت سازمان‌های دولتی قرار دارد که مبتنی بر رویکرد توانمندسازی روستاییان بوده است. به‌طور کلی مقایسه طرح‌های بهسازی بافت باارزش در ایران با نمونه‌های کشورهای درحال توسعه نشان می‌دهد پروژه‌های بهسازی روستایی در ایران و بیشتر کشورها، به‌خصوص چین، هند، اندونزی و مالزی دو روند و مسیر نسبتاً متفاوتی را طی کرده‌اند؛ به‌نحوی که از منظر مقیاس مداخله، گستردگی و میزان مداخلات کالبدی و بهسازی بافت، تجارب ایران در مرتبه مطلوب‌تری قرار می‌گیرد، اما در حوزه‌های آموزش، اطلاع‌رسانی، پشتیبانی از گروه‌های اجتماعی و جوامع محلی از کشورهای مذکور بازمانده‌ایم. در نسبت با سایر کشورها مانند ترکیه، یونان، مجارستان، سیاست‌های کالبدی تجارب ایران قرابت بیشتری می‌یابد. با این تفاوت که کشورهای مذکور اقدامات کالبدی و بهسازی بافت را به‌عنوان زیربرنامه‌ها و اقدامات وابسته برنامه‌های بالادستی در دستور کار قرار داده‌اند.

۳-۲-۲- مبانی رویه‌ای قیاس تطبیقی طرح‌های حفاظت از میراث روستایی تجارب جهانی و ایران

بخش قابل‌توجهی از تجارب کشورهای توسعه‌یافته در حوزه بهسازی بافت باارزش روستایی از حیث رویه‌ای، در طیف‌های برنامه‌ای قرار گرفته‌اند؛ به عبارت دیگر بیش از نیمی

- تفاوت مواضع روستایی و شرایط حاکم بر هر یک از منظر ظرفیت‌ها، فرصت‌ها و تنگناهای پیش رو در روند فرایند حفاظت و بهسازی بافت باارزش روستایی، اتکای صرف بر یک شرح خدمات تیپ و یکسان را بلاموضوع می‌کند.
- در طرح‌های بهسازی روستایی از نقش هدایتگری این دست از طرح‌ها در روند توسعه روستایی غفلت شده است.

محور سوم: اهداف و مأموریت‌های حاکم بر طرح بهسازی

بافت باارزش روستایی

- اهداف و مأموریت‌های طرح بهسازی بافت باارزش روستایی باید از موضوع حفاظت و ارتقای کالبدی فراتر برود و در قالب رویکردی همه‌جانبه، به حوزه‌های متناظر و مکمل در ابعاد فرهنگی و اقتصادی نیز ورود کند.
- افزودن اهداف و مأموریت‌های میان‌رشته‌ای و میان‌حرفه‌ای، نگاه تک‌بعدی، یک‌وجهی و یک‌سویه طرح‌های بهسازی روستایی را تا میزان قابل توجهی رفع خواهد کرد.
- موضوعات بنیادینی مانند اقتصاد گردشگری، مدیریت زیست‌محیطی، مدیریت بحران، مشارکت‌جویی همگانی، کیفیت زیست و معیشت روستایی و مانند آن در مقیاس اهداف کلی طرح، باید در قالب مأموریت‌ها و بسته‌های اقدام نمود عملیاتی کنند.

محور چهارم: متدولوژی و روش‌شناسی حاکم بر طرح

بهسازی بافت باارزش روستایی

- اتکا بر فرایندهای خطی در مطالعات طرح بهسازی بافت باارزش روستایی باید اصلاح شده و به فرایندهای چرخه‌ای نزدیک شود.
- روش‌شناسی حاکم بر طرح بهسازی مبتنی بر روش‌های برنامه‌ریزی سنتی و جامع است. تکیه بر

مشارکت نهادها و سازمان‌های بین‌المللی، افزایش مشارکت‌های بین‌المللی با کشورهای اروپایی و آمریکایی صاحب‌نظر در حوزه بهسازی بافت میراثی، برگزاری و مشارکت در همایش‌ها و نشست‌های بین‌المللی در این حوزه، تأسیس نهادهای مدنی و تعاونی‌های روستایی به‌منظور تسریع و تسهیل امر تثبیت برنامه‌ها و طرح‌ها در افکار عمومی، اخذ وام‌ها و اعتبارات بین‌المللی پیش‌بینی‌شده در حوزه‌هایی مانند توسعه روستایی و حفاظت از میراث فرهنگی، ایجاد همکاری‌های میان بخشی به‌ویژه در مطالعات پیمایشی و پژوهشی، افزایش روز افزون برنامه‌های هم‌افزایی و مشارکت محوری در آسیای شرقی، از جمله سیاست‌ها و اصولی محسوب شده که ضعف آنها در بستر مدیریتی و اجرایی طرح‌های بهسازی روستایی در ایران کاملاً محسوس است.

۳-۳- بحث

می‌توان طرح‌های بهسازی بافت‌های ارزشمند روستایی در ایران را در چند وجوه زیر نیازمند اصلاح و تغییر تعریف کرد:

محور اول: جایگاه برنامه‌ای طرح‌های بهسازی بافت باارزش

روستایی

- احصای ارزش میراثی روستا باید پیش از تهیه طرح توسعه اصلی روستا صورت بگیرد نه پس از آن
- جایگاه اسنادی طرح بهسازی بافت با ارزش روستایی در نظام سلسله‌مراتب برنامه‌ای باید ارتقا یابد تا موجبات کارآمدی حداکثری، تحقق‌پذیری تضمین‌شده و یکپارچگی مدیریتی در این دست از طرح‌ها فراهم شود.

محور دوم: مفهوم و رویکرد برنامه‌ای حاکم بر طرح

بهسازی بافت باارزش روستایی

- رویکرد برنامه‌ریزی سنتی حاکم بر طرح‌های بهسازی بافت باارزش روستایی باید اصلاح شده و به‌سوی فرایندها و ساختارهای منعطف، تطبیق‌پذیر و پایدار پذیر سیر کند.

روستایی یکی از اولویت‌های اصلی در مدل جایگزین مدیریتی طرح محسوب می‌شود.

- تحقق‌پذیری و تداوم برنامه‌ها، مستلزم حرکت به سوی جلب مشارکت محلی و اتخاذ نگاهی درون‌زا در بعد اجرایی و مدیریتی است.
- در راستای گسترش دامنه نفوذ و تأثیرگذاری طرح بر روستا باید فارغ از بودجه محدود دولتی، به سوی شناسایی و تأمین منابع اعتباری و مالی جدید حرکت کرد.

چارچوب اقدام در راستای دستیابی به اصول مرجع برای اصلاح و ارتقای طرح بهسازی بافت باارزش روستایی، مستلزم اقدامات و اصلاحات بسترساز در ۵ حوزه رویکرد نظری و برنامه‌ریزی طرح، اهداف و مأموریت‌ها، جایگاه برنامه‌ای، روش‌شناسی و روش‌های اجرایی طرح است (شکل ۴)

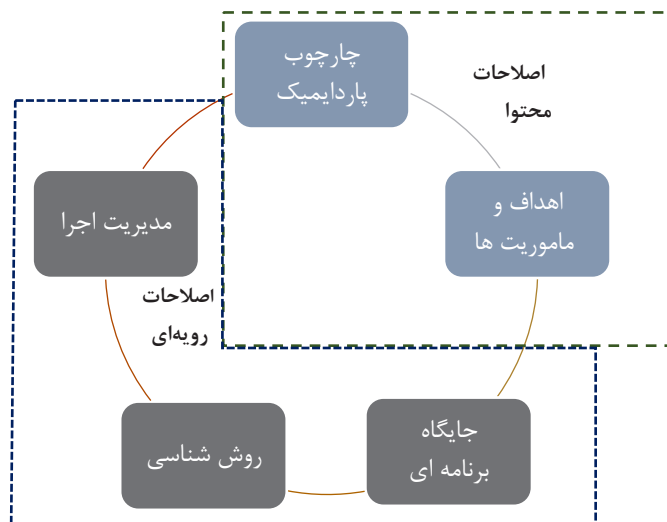
مطالعات پایه با دامنه گسترده و عام و نیز اکتفا بر تدوین مجموعه نقشه‌ها و پلان‌های اجرایی باید تغییر کرده و در قالب روش‌های مسئله محور بازتعریف شود.

- میان بخش‌های مطالعاتی طرح‌ها، از منظر موضوعی، گسست وجود دارد؛ به نحوی که در بسیاری از مصادیق، یک مدل مفهومی یکپارچه در کل ساختار طرح قابل‌شناسایی نیست.

محور پنجم: روش‌های اجرایی حاکم بر طرح بهسازی

بافت باارزش روستایی

- اصلاح و تعدیل دولت‌محوری و تمرکزگرایی در مناسبات اجرایی طرح بهسازی بافت باارزش

شکل ۴. ارکان دخیل در اصلاح طرح‌های بهسازی بافت باارزش روستایی در ایران (Authors, 2021)

بر دانش فنی، علمی و عملی است و بر روابط دوسویه انسان-طبیعت تأکید دارد. از جمله سیاست‌های آن در حفاظت از ارزش‌های کالبدی روستا، حفاظت پویا^۸، مرمت، نوآوری و تغییر شکل سازگار و تطبیق‌پذیر^۹ نگهداری و مدیریت بلندمدت به شمار می‌رود. در بیانیهٔ ایکوموس در رویکرد منظر روستایی

در بعد محتوایی رویکرد منظر روستایی به‌مثابهٔ میراث به‌عنوان رویکرد منتخب در مواجهه با ابعاد میراثی روستایی برگزیده شده است. این رویکرد در نوزدهمین مجمع سالانه ایکوموس در سال ۲۰۱۷ تبیین شده و بر میراث مادی و معنوی موجود در روستای واجد ارزش تمرکز دارد. این رویکرد مبتنی

اصالت، یکپارچگی، ارزش نسبی و سرزندگی اقتصادی مورد توجه بوده است (شکل ۵).

به‌مثابه میراث، از «حفاظت و احیای یکپارچه» به‌عنوان شیوه مواجهه غالب در برابر میراث فرهنگی و تاریخی در دهه اخیر یاد می‌شود. بر مبنای این چارچوب مفهومی، ابعادی همچون

شکل ۵. سیاست‌های احیای فیزیکی، کارکردی و فرهنگی-اجتماعی (Authors, 2021)

طرح‌های فرادست: نخستین پیشنهاد آن است که در راستای تقویت انسجام نظری و رویکردی هر دو طرح و نیز تحکیم جایگاه اسنادی و برنامه‌ای آنها در روند توسعه روستاهای میراثی، دو طرح مذکور برای روستاهایی که میراثی تشخیص داده می‌شوند، ادغام شده و سندی را با ماهیت موضوعی بهسازی و حفاظت روستاهای میراثی و واجد ارزش، تعریف کنند.

تغییرات رویکردی رویکردهای حاکم بر طرح‌های بهسازی روستای میراثی: به نظر می‌رسد طرح‌های بهسازی روستای میراثی باید نه به‌عنوان یک «طرح واحد» کالبدی، قطعی و نهایی در نظر گرفته شود، بلکه سندی باشد که در عین تعریف طرح‌های موضعی و عملیاتی، راهنمای هدایت و نظارت چگونگی توسعه روستای میراثی نیز تلقی شود. در این میان با توجه به اینکه حفاظت متأثر از نگاه فرهنگی و اجتماعی مردم است، رویکرد اتخاذی باید مبتنی بر پیوستگی و یکپارچگی با محوریت مناظر فرهنگی حاکم بر روستا تعریف شود.

اصلاح در سازوکار اجرایی مدیریت اجرایی طرح‌های بهسازی روستای میراثی: یکی از دیگر اصلاحات اساسی و ضروری در هر دو بعد محتوایی و رویه‌ای، توجه به ایجاد حس تعلق و مسئولیت روستاییان به سرزمین خود است.

اصلاح در سازوکار نظارتی غفلت از نظارت و نگهداری پس از اجرا: مرحله نگهداری و تثبیت پس از اجرایی‌شدن برنامه‌های توسعه و اقدام و تعیین چرخش کار و نحوه نظارت و

به لحاظ رویه لازم است علاوه بر رویکرد مواجهه با میراث روستایی، از منظر رویکرد برنامه‌ریزی نیز «برنامه‌ریزی راهبردی» به‌عنوان رویکرد طرح جایگزین پیشنهاد شود. مهم‌ترین ضرورت حاکمیت نگاه راهبردی به موضوع روستا و حفاظت از میراث روستایی، لزوم گذار از نگاه «قطعی‌گرا، جزءنگر و تجویزی» به رویکرد «هدایت‌گر، جامع‌نگر و مشارکتی» است. رویکرد برنامه‌ریزی راهبردی امکان می‌دهد روند برنامه‌ریزی بر پایه شناخت‌های معتبر و امکانات واقعی استوار شود و روند تصمیم‌گیری، به‌جای تعیین و تکلیف قطعی، در راستای هدایت و اصلاح روندهای واقعی به‌صورت گام‌به‌گام انجام پذیرد؛ بنابراین برنامه‌ریزی استراتژیک از یک‌سو، به ارتباطات متقابل میان سطوح مختلف برنامه‌ریزی نظر دارد و از سوی دیگر توجه خود را بر مسائل و منابع اصلی متمرکز می‌کند و از درگیر شدن با انبوه جزئیات پرهیز می‌کند و بخشی از وظایف مربوط به تصمیم‌گیری را بر عهده نهادهای محلی وامی‌گذارد.

۴- نتیجه‌گیری

اصلاح زمینه‌ها و ایجاد تغییرات بنیادی در طرح‌های بهسازی روستایی می‌تواند راه‌گشایی در ناهماهنگی‌های موجود در رویکردهای حاکم بر طرح‌های بهسازی روستایی باشد. در این خصوص زمینه‌های مستلزم اصلاح و تغییرات بنیادین در این طرح‌ها را می‌توان در ابعاد زیر تشریح کرد:

ارتقای جایگاه اسنادی ارتقا و تثبیت جایگاه اسنادی طرح‌های بهسازی و روستایی و مشخص شدن نسبت آن با سایر

نمونه‌های داخلی با وجود صرف هزینه‌های مختلف، عموماً نتوانسته به لحاظ محتوا و همچنین رویه از کیفیت اجرایی متناسب با ساختار ارزشمند روستایی باشد. با وجود نیاز به اعمال اقدامات اصلاحی در طرح‌های حفاظت و بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی کشور، به نظر می‌رسد در حوزه بهسازی و ساماندهی کالبدی و بصری، تجربیات داخلی از موفقیت فراوانی برخوردار بوده است؛ به‌نحوی که از منظر گستردگی، شمولیت و تداوم، این طرح‌ها نمونه مشابه در کشورهای بررسی شده ندارد.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از طرح پژوهشی تحت عنوان «بررسی تطبیقی مرمت و احیای بافت با ارزش روستایی در ایران و جهان» با کارفرمایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۹۷ توسط امیرحسین پورجوهری صورت پذیرفته است.

منابع مالی

وجود ندارد.

تعارض منافع

وجود ندارد.

مدیریت بافت از جمله بخش‌های مهم در برنامه‌ریزی‌های راهبردی تلقی می‌شود. همچنین در طرح‌های بهسازی روستای میراثی باید چرخش کار و سازوکار مدیریت و نظارت مقطعی و دائمی در دستور کار قرار بگیرد و در راستای تفویض اختیار مدیریتی و نظارتی به نهادهای محلی گام برداشت.

(انعطاف‌پذیری خدمات) شرح خدمات طرح‌ها: اتکا بر شرح خدمات تیب و یکسان در مواجهه با گونه‌های متفاوت روستایی که هرکدام شرایط و ویژگی‌های منحصر به خود را دارا هستند، از جمله رویکردهای منسوخ است که در طرح‌های بهسازی بافت با ارزش همچنان ملاک عمل قرار می‌گیرد. بر این اساس تدوین روش‌نامه یا شیوه‌نامه تهیه طرح مبتنی بر انعطاف‌پذیری می‌تواند به رفع محدودیت‌های طرح‌های بهسازی موجود کمک کند:

- انعطاف‌پذیری موضوعات موردنیاز
- انعطاف‌پذیری سهم و وزن هریک از موضوعات
- انعطاف‌پذیری روش‌های مطالعه و تحلیل
- انعطاف‌پذیری ارائه گزارش‌های مطالعات

در یک جمع‌بندی، مطالعات تطبیقی طرح‌های حفاظت و بهسازی بافت‌های با ارزش روستایی در کشورهای مختلف با تجارب داخلی حاکی از آن است که اقدامات صورت گرفته در

References

- Altrock, U. (2006). *Spatial planning and urban development in the new Eu member states: from adjustment to reinvention*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Anabestani, A., & Khatemi, S. (2016). Evaluation of Impact of Restoration Plans of Valuable Rural Areas in Development of Rural Housing. *Journal of Housing Rural Areas*, (158), 117-130.
- Azad, M., & Mirhashemi, E. (2016). Cultural Approach in Development and Conservation of Valued Context in Rural Setting. *JHRE*, 35(154), 89-106.
- Barati, N., Davoudpour, Z., & Montazeri, M. (2012). *Research methods in environmental studies*. Tehran, Iran: Sacco Publications.
- Bonyad Maskan (Bme). (2007). *Improvement plan of Valuable areas in Riyab Village*.
- Carmona, M. (2021). *Public places urban spaces: The dimensions of urban design*. Routledge.
- Council of Europe. (1975). *Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe*.
- Council of Europe. (2012). *The Pan-European Charter of rural heritage: for a sustainable territorial development*.

- Dehkhoda, A. (2002). *Dehkhoda Dictionary*. Dehkhoda Institute.
- Feilden, B. M., & Jokilehto, J. (1998). Management guidelines for world cultural heritage sites.
- Habibi, M., & et al. (2010). *Restoration & Renovation of Urban Historical Area*. Entekhab Publishing.
- Habibi, M., & Maghsodi, M. (2002). *Urban Renovation*. Tehran University Press.
- Hajizadeh, K., Nemati, V., & Pourkarimi, P. (2014). *Impact of Restoration Plans of Valuable Rural Areas in Sustainable Tourism Development (Case Study: Kazaj in Khalkhal)* Second National Conference in Tourism, Geography & Sustainable Environment.
- Hanachi, P., Kosheshgaran, A., & Hemattian, F. (2011). *Preservation and Development in Valuable Rural Areas*. BME (Bonyad Maskan Enghelab) Press.
- Harwood, T. G., & Garry, T. (2003). An overview of content analysis. *The marketing review*, 3(4), 479-498.
- Herriges, J. A., Secchi, S., & Babcock, B. A. (2005). Living with hogs in Iowa: the impact of livestock facilities on rural residential property values. *Land Economics*, 81(4), 530-545.
- Icomos. (1964). Veniz Charter. www.ICOMOS.org
- Icomos. (1987). Report of Preservation of Historical Cities. www.ICOMOS.org
- Icomos. (1994). Nara Document on Authenticity. www.ICOMOS.org
- Icomos. (1999). The Cultural Tourism. <http://www.ICOMOS.org>
- Icomos. (1993). *Report of International Council on Monuments and sites*. www.ICOMOS.org
- Icomos. (2014). *The Florence Declaration on Heritage and Landscape as Human Values*. www.ICOMOS.org
- JamKasra, M. (2010). Renovation of Rural Valuable Areas; Process From Mentality to Objectivity. *The Journal of Housing and Rural Environment*, 29(131), 61-72.
- Konstantinou, T., & et al. (2021). Renovation Process Challenges and Barriers. In *Environmental Sciences Proceedings* (Vol. 11, pp. 6).
- Le Corbusier. (1931). Athen Charter. Translated by Mansour Fallamaki. Faza Press.
- Motevaseli, B., & et al. (2014). *Selection of Villages to be Applied Preservation of Valuable Areas Plans in Yazd Province Based on Physical-Spatial Criteria [conference presentation abstract]* Third National Conference in Rural Sustainable Development, Tehran, Iran.
- Pinto, P. (1987). Piodão: a past for our future. In *In Architectural heritage and rural development* (pp. 18-21). International colloquy, Bourglinster (Grand Duchy of Luxembourg).
- Plani, Y., & Tutanagi, O. (2013). *Bursa and Cumalikizik Management Plan*. Bursa Metropolitan Municipality.
- Planning department of Santa Cruz Council. (2010). *Aptos Village Plan*. Santa Cruz: Santa Cruz Council.
- Sartipi Pour, M., & Sabri, R. (2002). Desirability Quality of Rural Landscape. *The Journal of Housing And Revolution*, (100).
- Smelser, N. J. (2003). On comparative analysis, interdisciplinarity and internationalization in sociology. *International sociology*, 18(4), 643-657.
- Stenberg, P. L., Morehart, M. J., Vogel, S. J., Cromartie, J., Breneman, V. E., & Brown, D. M. (2009). *Broadband Internet's value for rural America*. URL: https://www.researchgate.net/publication/46472650_Broadband_Internet's_Value_for_Rural_America
- Wee, I. S. L. (2002). *Planning and Design of Rural Villages: A Case Study of Bidayuh Villages in Bau District, Sarawak (Doctoral dissertation)*, Universiti Malaysia Sarawak.
- Xie, P. F. (2001). *Authenticating cultural tourism: Folk villages in Hainan*. China.

پی نوشت

- 1- Renovation
- 2- Restoration
- 3- Conservation
- 4- Comparative Research
- 5- Case Study
- 6- Action Research
- 7- Content Analyze
- 8- Dynamic Conservation
- 9- Adaptive Transformation

